

UDK: 37.091.3:37.018.43

Nilufar SAIDOVA,
Navoiy innovatsiyalar universiteti dotsenti, PhD
E-mail: snilufar361@gmail.com

Pedagogika fanlari doktori, professor U.Mirsanov taqrizi asosida

ОЗМОЖНОСТЬ ТЕХНОЛОГИИ СМЕШАННОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Аннотация

В данной статье представлены проблемы подготовки будущих учителей начальных классов и анализы работ ученых по проблемам использованию технологии смешанного обучения в образовательном процессе. Также представлена аналитическая информация о возможностях смешанных технологий в подготовке и повышении творческих способностей, развитии познавательного мышления и компетентности будущих учителей начальных классов. При этом в данной статье была проведена экспериментальная работа по определению эффективности подготовки будущих учителей начальных классов с использованием технологии смешанного обучения, а также доказана ее эффективность с использованием критерия студента-Фишера.

Ключевые слова: Смешанное обучение, цифровое обучение, творческие способности, когнитивные, компетентность, эксперимент-тест, Студент-Фишер.

THE POSSIBILITY OF BLENDED EDUCATION TECHNOLOGY IN THE TRAINING OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Annotation

This article presents the problems of training future primary school teachers and analyzes the works of scientists on the problems of using blended learning technology in the educational process. It also provides analytical information on the possibilities of blended technologies in training and enhancing creative abilities, developing cognitive thinking and competence of future primary school teachers. At the same time, this article conducted experimental work to determine the effectiveness of training future primary school teachers using blended learning technology, and also proved its effectiveness using the Student-Fisher criterion.

Key words: Blended learning, digital learning, creative ability, cognitive, competence, experiment-test, Student-Fisher.

BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING TAYYORLASHDA ARALASH TA'LIM TEXNOLOGIYASINI IMKONIYATI

Аннотация

Ushbu maqolada bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining tayyorlash muammolari va ta'lim jarayonida aralash ta'lim texnologiyasidan foydalanish bo'yicha olimlarning ishlarini tahlili keltirilgan. Shuningdek, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining tayyorlashdagi hamda ijodiy qobiliyatini oshirishda, kognitiv fikrlashini va kompetentligini rivojlantirishda aralash texnologiyasini imkoniyatlariga oid tahliliy ma'lumotlar keltirilgan. Shu bilan birga mazkur maqolada, aralash ta'lim texnologiyasidan foydalanib bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining tayyorlashda samaradorligini aniqlash bo'yicha tajriba-sinov ishlari olib borilgan hamda uning samaradorlik darajasi Styudent-Fisher kriteriyasidan foydalanib isbotlangan.

Kalit so'zlar: Aralash ta'lim, raqamli ta'lim, ijodiy qobiliyat, kognitiv, kompetentlik, tajriba-sinov, Styudent-Fisher.

Kirish. Bugungi kunda ta'lim jarayonini raqamlashtirish tufayli bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining tayyorlashni zamonaviy yondashuvlarini ishlab chiqish muhim masalalardan biri bo'lib qolmoqda. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining tayyorlashni zamonaviy yondashuvlari sifatida aralash ta'lim texnologiyasini keltirish mumkin. Chunki aralash ta'lim texnologiyasi yordamida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarning kasbiy fanlarni mustaqil o'rganishga, ijodiy qobiliyatini oshirishda va kompetentligini rivojlantirishda zamonaviy vosita bo'lib xizmat qiladi. Shuning uchun bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining tayyorlashda aralash ta'lim texnologiyasini imkoniyatlarini o'rganish asosida ta'lim jarayoniga joriy etish lozim. Buning uchun dastlab, sohaga oid olimlarning tadqiqotlarini tahlil etishni taqozo etadi.

Adabiyotlar tahlili. Aralash ta'lim tushunchasi, aralash ta'lim texnologiyasining imkoniyatlariga oid tadqiqotlar I.A. Nagayeva [1], A.V.Loginova [2], M. L.Kondakova [3] kabi olimlarning ishlarida keltirilgan.

Xususan, I.A. Nagayevaning fikriga ko'ra, aralash ta'lim texnologiyasi – bu qisman elektron va onlayn formatda o'qitishga mo'ljallangan texnologiyadir. Bunda talabalar qisman mustaqil ta'lim olish imkoniyatiga ega bo'ladi [1]. A.V.Loginova [2]ning ta'kidlashicha, aralash ta'lim elektron va an'anaviy ta'limning integratsiyalash asosida mashg'ulotlarni hamda talabalarining mustaqil ta'limini tashkil etishga qaratilgan innovatsion pedagogik texnologiyadir. M.L.Kondakovaning ta'bir bilan

aytganda, aralash ta'lim texnologiyasining asosiy vazifasi global tarmoqning manzillarida joylashtirilgan turli axborot-ta'lim muhitlaridan, ta'lim platformalardan va ta'limga oid web-saytlardan foydalanib o'qitishni nazarda tutib, masofaviy ta'lim uchun keng imkoniyatlarni taqdim etadi [3]. Shuningdek, auditoriyada o'qitish va raqamli muhitda ta'lim olishni o'zaro uyg'ulashtiradi hamda bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining fanga oid egallagan bilimni mustaqil sinab ko'rish imkonini beradi.

Ba'zi tadqiqotchilar aralash ta'limni turli masofaviy o'qitishga bog'laydilar. Bunda professor-o'qituvchi va talaba o'rtasida jonli muloqot majburiy hisoblanadi [4]. Ushbu texnologiyaning ta'lim muhitiga joriy etilishi muloqotning hissiy komponenti bilan birgalikda assotsiativ g'oyalarni o'zaro hosil qilishda interaktivlik, moslashuvchanlik kabi raqamli ta'lim imkoniyatlarini taqdim etadi. Shuningdek, aralash ta'lim texnologiyasi asinxron va sinxron o'qitishning afzalliklarini birlashtiradi. Shu bilan birga quyidagi imkoniyatlarga ega:

- o'rganish tendentsiyalari va fikr-mulohazalar. Onlayn va offlayn texnologiyalardan kompleks foydalanish tufayli professor-o'qituvchilar o'quv dasturiga yangi ta'lim texnologiyalari va uslublarini joriy etish;

- qabul qilish va shaxsiylashtirish. Ta'lim dasturlari bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining shaxsiy ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda tanlanadi: u tanish bo'lgan materialni o'rganishi shart emas;

- Istalgan joyda va istalgan vaqtda ta'lim olish. Raqamli o'rganish deyarli barcha joyda mavjud: uyda, oliy ta'lim muassasalarida va hokazo.

Darhaqiqat, talash ta'lim ta'lim bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun o'quv trayektoriyalarini individuallashtirishga imkon beradi (o'quv materialini o'zlashtirish tezligidan boshlab, bajarilgan vazifalar to'plami bilan yakunlanadi) hamda ularning o'quv faoliyatini nazorat va diagnostika qilishni avtomatlashtiradi.

Tadqiqot metodologiyasi. Aralash ta'lim bugungi kunda tobora ommalashib borayotgan o'qitish shakllaridan biri hisoblanadi. Ushbu shakldagi o'qitish jarayonida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari ta'lim muhitlari va bulutli xizmatlardan foydalangan holda mustaqil ta'lim oladi, agar tushunmaydigan savollar tug'alsa guruh bo'lib onlayn va offlayn maslahatlashadi hamda professor-o'qituvchi tomonidan yordam ko'rsatiladi. Guruhli mashg'ulotlar davomida aralash ta'limning qo'llanilishi tufayli har bir bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining o'quv-ma'lumotlarini o'zlashtirish borasida o'zida ro'y berayotgan ijobiy o'zgarishlarni namoyon etgan holda muloqot ko'nikmalarini o'zlashtirib boradi, o'tilgan o'quv-ma'lumotlarni takrorlaydi va yangi mavzuni o'rganish uchun tayyorlanadi. Aralash ta'lim ko'p holatlarda topshiriqlarga tayanadi va asosiy, muhim ma'lumotlar negizida tashkil etiladi, qo'shimcha ma'lumotlar esa bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ta'lim muhitlar orqali tarqatiladi. bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari ushbu muhitlardan foydalanib mustaqil ta'lim olar ekan, guruhning a'zolari bilan onlayn rejimda tashkil etilayotgan muhokamada ishtirok etish orqali hamkorlik qiladi. Shuningdek, ta'limning turli bosqichlarida masofaviy va mustaqil ta'lim samarali ravishda uyg'unlashtiriladi.

Aralash ta'lim texnologiyasining asosiy xususiyatlari va texnologiyalari yangi aloqa vositalari, vaqtni tejash, innovatsion diagnostika va nazorat dasturlaridan foydalanishni o'z ichiga oladi. Bunda aralash ta'lim texnologiyasidan foydalanish uchun quyidagi modellari mavjud [5]:

1. Face-to-Face Driver (Yuzma yuz) modeli: o'quv dasturining muhim qismi oliy ta'lim muassasalarida professor-o'qituvchi va bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining bilan bevosita hamkorlikda o'rganiladi; raqamli ta'lim vositalari asosiy dasturga qo'shimcha sifatida ishlatiladi;

2. Rotatsion model: o'quv dasturini o'tish jarayonida materiallari bilan ishlash usullarini almashtirish; o'qish vaqti individual raqamli ta'lim va raqamli ta'lim uchun masofaviy yordam ko'rsatadigan mashg'ulot bilan auditoriyada ta'lim olish o'rtasida taqsimlanadi;

2.1. Sinf almashinuvi: belgilangan jadval bo'yicha yoki professor-o'qituvchining xohishiga ko'ra o'quv materialini o'rganish usullarini almashtirish, raqamli ta'limdan foydalanish, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining guruhini yoki yakka tartibda qatnashish;

2.2. Teskari aloqa mashg'ulotlari (Flipped Classroom): kunduzgi ta'lim faoliyati, shu jumladan loyihalar ustida ishlashning tasdiqlangan jadvalining mavjudligi; o'rganish ustidan ma'lum bir nazorat bilan raqamli ta'limdan samarali foydalanish;

1-jadval.

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining tajriba boshi va oxiridagi dagi ko'rsatkichlari

O'zlashtirish darajalari	Tajriba guruhi		Nazorat guruhi	
	Tajriba boshida	Tajriba oxirida	Tajriba boshida	Tajriba oxirida
A'lo	4	6	4	4
Yaxshi	8	16	10	11
Qoniqarli	17	9	15	15
Qoniqarsiz	3	1	4	3

Ushbu 1-jadvaldagi bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining tajriba oxiridagi natijalarini o'zlashtirish dinamikasini qiyida keltirilgan (2- rasmga qarang):

raqamli ta'lim uchun joy tanlash, mustaqil o'quv faoliyatini tashkil etishda foydalanish qobiliyati;

2.3. Individual: fanni o'rganish uchun individual jadvalning mavjudligi, o'qitishning majburiy onlayn bosqichi.

3. Flex model (Flexible model): raqamli ta'limdan samarali foydalanish; tinglovchilarga onlayn, offlayn va yuzma-yuz yordam ko'rsatish; individual jadvalning mavjudligi; kichik guruhlarda ishlash; guruh loyihalarini tashkil etish; individual mashg'ulot;

4. O'z-o'zidan aralashgan model: bir yoki bir nechta raqamli o'quv kurslarini to'liq onlayn o'rganish; turli ta'lim muassasalarida bir vaqtning o'zida o'qitish;

5. Boyitilgan virtual ta'lim modeli: butun ta'lim muassasasining modeli; - ta'lim muassasasiga har kuni ixtiyoriy ravishda qatnashish; yuzma-yuz va masofaviy ta'lim kombinatsiyasi.

Har bir model aralash ta'lim texnologiyasining uchta komponentidan birining ustunligi bilan tavsiflanadi:

1. Ta'lim ishtirokchilarining bevosita shaxsiy o'zaro ta'siri jarayoni;

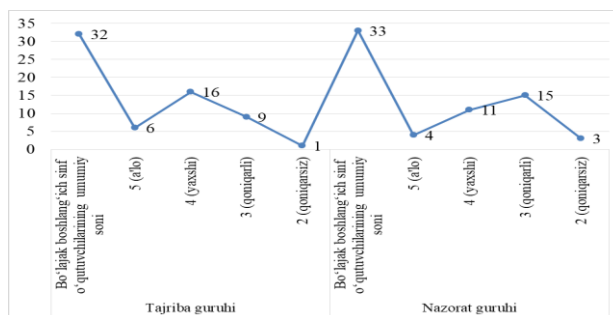
2. Kompyuter texnologiyalari va raqamli ta'lim vositasida interaktiv o'zaro ta'siri;

3. O'z-o'zini tarbiyalash.

Aralash ta'lim texnologiyasining keltirilgan modellari yordamida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining tayyorlashda samarali hisoblanadi. Bunda bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining o'z faoliyatini mohirona rejalashtirish ko'nikmalarini egallashga yordam beradi, ta'limni avtomatlashtirishni qo'llab-quvvatlaydi va haqiqiy o'quv materiallaridan foydalanishni ta'minlaydi.

Aralash ta'lim texnologiyasining bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ta'lim va tarbiya jarayoniga tadbir etish uchun ta'limni avtomatlashtirish, mustaqillik, o'z ishining natijalari uchun shaxsiy javobgarlikni oshirish, ta'lim jarayonini tashkil etish qobiliyatini rivojlantirish kerak. Shuning uchun bilimlarni professor-o'qituvchidan bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining o'tkazish jarayonini tezlashtirishda aralash ta'lim texnologiyasi muhim ahamiyat kasb etadi. Uning qo'llanilishi bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirishda hamda ta'lim tizimini tashkil etishni takomillashtirishni, yangi ta'lim standartlariga rioya qilish zarurligini anglatadi. Aralash ta'lim texnologiyasi an'anaviy taqdimot va ma'lumotlarni onlayn ma'ruzalar, forumdagi uchrashuvlar bilan uyg'unlashtirish orqali o'rganish uchun keng imkoniyatlarni ta'minlaydi.

Tahlil va natijalar. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining tayyorlashda aralash ta'lim texnologiyasini samaradorlik darajasini aniqlash maqsadida tajriba-sinov ishlari olib borildi. Tajriba-sinov ishlari Navoiy davlat universitetida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari jalb etilib, ular tajriba (32 nafar) va nazorat (33 nafar) guruhlariga ajratildi. Tajriba guruhiga mashg'ulotlar aralash ta'lim texnologiyasidan foydalanib tashkil etildi. Nazorat guruhiga esa bu imkoniyat berilmadi. Tajriba va nazorat guruhiga ajratilgan Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining tajriba boshi va oxiridagi ko'rsatkichlari 1-jadvalda keltirilgan.

2-rasm. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining tajriba boshidagi ko'rsatkichlari

Mazkur tajriba-sinovga jalb etilgan talabalarining natijalari tahlil etilib, ishonchligini tekshirish maqsadida Student-Fisher kriteriyasi asosida matematik-statistik tahlil etildi. Mazkur kriteriyadan foydalanishda tanlanmalar uchun mos o'rta

$$\bar{X} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^4 n_i X_i$$

qiymatlar, tarqoqlik koeffitsiyentlarini

$$D_n = \sum_{i=1}^4 \frac{n_i (X_i - \bar{X})^2}{n-1}$$

, o'zlashtirish ko'rsatkichlarini

aniqlashda esa $A\% = \frac{\bar{X}}{3} \cdot 100\% - \frac{\bar{Y}}{3} \cdot 100\%$ formulalaridan fodalanildi. Hisoblash natijasiga ko'ra, tajriba sinfining o'rtacha o'zlashtirish ko'rsatkichi nazorat guruhiga nisbatan yuqori ekanligi, ya'ni 8,9 % ga oshganligi ma'lum bo'ldi.

Xulosa. Shunday qilib, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini shakllantirish va rivojlantirishda aralash ta'lim texnologiyasidan foydalanish samarali hisoblanadi. Shuning uchun bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining tayyorlashda o'qitiladigan kasbiy fanlardan mashg'ulotlarni tashkil etishda aralash ta'lim texnologiyasidan foydalanish lozim.

ADABIYOTLAR

1. Нагаева, И.А. Смешанное обучение в современном образовательном процессе: необходимость и возможности [Текст] / Нагаева И.А. // Отечественная и зарубежная педагогика. – 2016. – № 6. – С. 56–67
2. Логинова, А.В. Смешанное обучение: преимущества, ограничения и опасения / А. В. Логинова. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2015. — № 7 (87). — С. 809-811. — URL: <https://moluch.ru/archive/87/16877/> (дата обращения: 12.03.2025).
3. Кондакова М.Л. Смешанное обучение: ведущие образовательные технологии современности / М. Л. Кондакова, Е. В. Латыпова // Вестник образования, – М., 2013. – №5. – С. 83-91.
4. Долгова Т.В. Смешанное обучение – инновация XXI века [Электронный ресурс] / Т.В.Долгова // Интерактивное образование: информационно-публицистический образовательный журнал. – 2017. – №5. – С. 2-3. URL: http://interactiv.su/wp-content/uploads/2017/12/IO_5_interactive.pdf (дата обращения: 24.02.2020).
5. Хорн М. Смешанное обучение: использование прорывных инноваций для улучшения школьного образования / М.Хорн, Х.Стейкер. – Калифорния: Jossey-Bass, 2015. – 343 с.
6. «Смешанное обучение: возможности и риски. Организация образовательного процесса по технологии на основе моделей смешанного обучения» / Сост. Аверкова М.А. – Пенза, 2020. – 44 с.
7. Васильева Ю.С. Смешанное обучение: модели и реальные практики / Ю.С.Васильева, Е.В.Родионова, Н.В.Чичерина // Открытое и дистанционное образование. 2019. – № 1 (73). – С. 22-32.
8. Краснова Т.И. Смешанное обучение как новая форма организации языкового образования в неязыковом вузе / Т. И.Краснова, Т.В.Сидоренко // Образовательные технологии и общество. – 2014. – Т.17. – № 2. – С. 403-413.
9. Кравченко Г.В. Использование модели смешанного обучения в системе высшего образования / Г.В.Кравченко // Изв. Алтайского гос. ун-та. – 2014. – Т.1, – № 2(82). – С. 22-25
10. Малинина И.А. Применение технологий смешанного обучения иностранному языку в высшей школе / И.А.Малинина // Современные научные исследования и инновации. 2013. – № 10. – С. 234-238.
11. Матухин Д.Л. Технология организации смешанного обучения иностранному языку в высшем учебном заведении / Матухин Д.Л. // Междунар. журн. Прикладных и фундаментальных исследований. 2015. – № 5-4. – С. 592-596.
12. Полухина О.П. Формирование профессионально-личностной позиции бакалавра-психолога на основе технологии смешанного обучения // Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук. – Курск 2020. – 178 с.